

NÁSILIE V RODINÁCH PÁCHANÉ NA ŽENÁCH A DEŤOCH

Miroslava REZNÍČKOVÁ – Ľuboslava SEJČOVÁ

Abstrakt: Cieľom práce je analyzovať a priblížiť problematiku násilia páchaného na ženách a deťoch a charakterizovanie účinnej prevencie. O problematike týrania a zneužívania žien a detí sa na verejnosti začalo rozprávať až v druhej polovici 20. storočia, na Slovensku až na konci 90-tych rokov 20. storočia. Mnoho žien a detí zažíva dennodenne násilie, ktoré pácha ich blízky rodinný príbuzný. Autorky v príspevku popisujú výsledky výskumu, ktorý bol realizovaný prostredníctvom rozhovorov so štyrmi obeťami domáceho násilia. Autorky sa zamerali na život obetí násilia s týrajúcim partnerom/otcom, na formy násilia, následky na obeť, hľadanie pomoci, medzigeneračný syndróm a iné. Z odpovedí respondentiek vyplýva, že ich život s týrajúcim partnerom/otcom nebol zďaleka jednoduchý a odnášajú si veľa negatívnych spomienok, následkov, zdravotných a psychosomatických ťažkostí. Výsledky výskumu ukazujú súčasnú, reálnu a autentickú situáciu obetí domáceho násilia.

Kľúčové slová: násilie, domáce násilie, syndróm CAN, prevencia, týranie, medzigeneračný prenos

1 DOMÁCE NÁSILIE NA ŽENÁCH

Termín násilie bol definovaný vo veľa rôznych odborných, knižných publikáciách, výskumoch a časopisoch. O problematike týrania a zneužívania žien a detí sa na verejnosti začalo rozprávať až v druhej polovici 20. storočia, na Slovensku až na konci 90-tych rokov 20. storočia. Dovtedy to bolo považované za zriedkavý, okrajový jav (Fuchsová 2009).

Násilie v rodine alebo medzi partnermi je definované ako akýkoľvek akt, ktorý poškodzuje obeť. Zaradujeme sem fyzické útoky, fyzické alebo psychické

násilie, sexuálne násilie, vyhrážanie sa násilím (fyzickým, psychickým, sexuálnym), zanedbávanie starostlivosti alebo správanie, ktoré je zamerané na kontrolovanie druhého (Gelles in Pikáľková, Podaná, Buriánek, 2015).

Domáce násilie sa môže uskutočňovať v rámci manželského zväzku, v partnerskom zväzku, medzi bývalými manželmi, medzi ľuďmi, ktorí majú spolu potomka, medzi rodinnými príslušníkmi, alebo aj medzi osobami v príbuzenskom, aj bez príbuzenského vzťahu, ktorí spolu žijú v spoločnej domácnosti (Sejčová, 2010).

Deklarácia Spojených národov – Deklarácia o eliminácii násilia voči ženám (The 1993 United Nations Declaration on the Eliminations of Violence Against Women) definovala v roku 1993 termín násilie voči ženám ako akýkoľvek akt násilia, ktorý súvisí s pohlavím a má za následok fyzické, sexuálne, psychické ublíženie a utrpenie žien a to vrátane vyhrážania sa takýmto aktom, nátlaku a obmedzovanie slobody, či už vo verejnom alebo súkromnom živote (Sejčová, 2010).

Formy domáceho násilia sa zvyknú členiť na tieto základné formy:

1. **Fyzické násilie** – patrí medzi najhrubšiu formu domáceho násilia a zároveň najzjavnejšiu formu. Fyzické násilie má za cieľ ublížiť, zastrašiť, spadá sem spôsobenie bolesti druhému, fyzické utrpenie, fackovanie, mlátenie, bitie rukou alebo za pomoci predmetov, kopanie, ohrozovanie bodnou alebo strelnou zbraňou a iné (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).
2. **Psychické násilie** – motiváciou psychického týrania je snaha agresora získať kontrolu a moc nad svojou obeťou, napríklad formou zastrašovania, hrozby, prehnanou žiarlivosťou, sociálnou izoláciou a iné (Pikáľková, Podaná a Buriánek, 2015). Psychická forma násilia môže mať podobu verbálnu (slovné napádanie, urážky, ponižovanie, obviňovanie, zastrašovanie, vyhrážky, citové vydieranie a i.) a neverbálnu podobu (zámerné ničenie obľúbených vecí).
3. **Ekonomické násilie** – predstavuje obmedzovanie prístupu k financiám, neposkytovanie prostriedkov na spoločnú domácnosť a deti, absolútnu kontrolu nad prostriedkami, zatajovanie finančnej situácie, zneužívanie vecí druhej osoby a i.
4. **Sociálne násilie** – zahŕňa využívanie detí a iných osôb ako nátlaku voči obeti, izoláciu, zákaz kontaktu s rodinou a priateľmi. Agresor sleduje pohyb obeti, kam chodí a s kým sa stretáva, čo bude robiť, sleduje každý jej krok.
5. **Sexuálne násilie** – sexuálne násilie sa najčastejšie vyskytuje medzi partnermi a jedinec je nútený podieľať sa na nežiadúcich a nechcených sexuálnych aktivitách. Sexuálne násilie môže predstavovať aj nástroj na poníženie a podrobenie si obeť (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Z rôznych výskumov a štatistík zaoberajúcimi sa pomocou obetiam násilia vyplýva, že páchatelmi násilia bývajú častejšie muži, partneri, otcovia ako ženy. Prípady, kde je agresorom muž a žena obeťou, prevažujú nad prípadmi, kde je naopak muž obeťou a agresorom je žena voči partnerovi (Fuchsová, 2009).

Cyklus domáceho násilia môže pomôcť pomáhajúcim profesiám a bezpečnostným zložkám pochopiť dynamiku domáceho násilia, ide o opakujúci sa mechanizmus (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016).

Cyklus domáceho násilia ako prvá popísala Lenore Walkerová. Každá fáza sa vyznačuje charakteristickým správaním agresora.

Prvou fázou je **fáza napätia**. Násilník je podráždený, nespokojný, všetko kritizuje, násilie má skôr podobu pasívnej agresie. Obet' sa bojí, snaží sa upokojiť páchateľa, trpí pocitmi viny, snaží sa mu vo všetkom vyhovieť.

Druhá fáza sa nazýva **fáza násilia**. V tejto fáze násilie plne prepukne, násilník sa uchýli už aj k fyzickému násiliu (kopanie, mlátenie, škrtenie, zväzovanie, znásilnenie a i.), snaží sa získať moc, rozbíja veci, zastráša obeť. Obet' zažíva pocity strachu, bezmocnosti. Obet' často skončí s fyzickými následkami na tele, môže dôjsť až na ošetrovanie v nemocnici a privolanie polície. Situácia sa časom zhoršuje, páchateľ si uvedomuje, že jeho správanie má minimálne alebo žiadne sociálne dôsledky.

Tretou fázou je **uzmierovanie, fáza medových týždňov**. Agresor sa ospravedlňuje a sľubuje obeť, že už nič podobné neurobí, že sa jeho správanie nebude opakovať, pretože si začína uvedomovať, že by obeť mohla vzťah ukončiť a mohol by prísť o kontrolu a moc. Páchateľ vyznáva obeť lásku, dáva najavo svoju ľútosť, obdarováva obeť darmi a pozornosťou a tá podľahne – ostáva vo vzťahu, uverí pretvárke a sľubom. Pokiaľ tento plán nevyjde, páchateľ zvolí vyhrážky samovraždou, sebapoškodzovaním, alebo zvaľuje vinu za svoje správanie na obeť. Pri opakovaní cyklu násilia môže byť ohrozená osoba unavená, vyčerpaná a zmätená. Môže veriť tomu, že sa situácia naozaj zlepší a preto sa snaží urobiť všetko, aby tomu tak bolo.

Poslednou fázou (niekedy je zaradovaná ako súčasť fázy medových týždňov) je **fáza pokoja**. Charakterizuje ju relatívny pokoj, nevyskytujú sa tu žiadne výrazné incidenty násilia. Páchateľ násilia môže uskutočniť niektoré svoje sľuby. Avšak problémy pretrvávajú, pomaly sa kumulujú, až sa vzťah opäť prehupne do prvej fázy – fázy napätia.

Celý cyklus sa stále opakuje, až pokiaľ nie je nejakým spôsobom prerušený. Môže trvať hodiny, dni, týždne, mesiace, roky (Ševčík, Špateková a kol., 2015). Trvanie jednotlivých fáz môže byť rôzne, individuálne, v závislosti od charakteru a trvania vzťahu, sociálno-ekonomického zázemia obete a páchateľa, miery izolovanosti obete, prítomnosti detí, pomoci poskytnutej obeť, typu násilia, prítomnosti návykovej látky alebo alkoholu (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016).

Medzi donucovacie metódy, ktoré sa môžu vyskytovať pri domácom násilí, patria:

- Izolácia – odlúčenie obete od priateľov, pripraviť obeť o sociálnu podporu, obeť sa stáva závislá na agresorovi

-
- Monopolizácia vnímania – sústredenie pozornosti na bezprostredné situácie, bránenie činnostiam, ktoré neupevňujú poddajnosť
 - Vnútená debilita a vyčerpanosť – oslabenie telesnej aj duševnej schopnosti vzdorovať
 - Vyhrážky – prehlbovanie úzkosti a beznádej
 - Príležitostné prejavy láskavosti – motivovanie k poddajnosti, podrobenie sa
 - Demonštrovanie neobmedzenej moci – odpor, nechota je zbytočná
 - Ponižovanie a znevažovanie – ničenie sebaúcty, potláčanie nevôle
 - Vynucovanie triviálnych činností – vytváranie podriadeného spôsobu správania sa (Amnesty International: Report on Torture 1973 in Jones, 2003).

Mnoho ľudí si kladie otázky: „prečo ženy v takom vzťahu ostávajú?“, „prečo neodídu?“ Mnoho žien a detí si ani neuvedomuje, že sú týrané alebo zneužívané, mnohé si to zase nepripúšťajú. Násiliu sa darí vďaka tichu, mlčaniu. Dôvody, prečo žena ostáva s násilným partnerom, sú:

1. Emocionálne dôvody:

- žena verí v to, že násilný partner sa zmení, pretože ľutuje, čo urobil a sľubuje, že to už nikdy neurobí
- strach z agresora, pretože sa vyhráza, že zabije ženu alebo deti, ak by nahlásila násilie, alebo by sa niekomu zdôverila
- chýbajúca emocionálna podpora alebo jej nedostatok
- emocionálne naviazanie obete na partnera
- pocit zodpovednosti ženy za násilie
- strach robiť veľké životné zmeny
- beznádej, bezmocnosť, pocit, že je v pasci
- pocit, že žena je jediná, ktorá môže partnerovi pomôcť

2. Sociálne dôvody:

- Ekonomická závislosť na násilnom partnerovi
- Strach, že agresor zraní deti alebo seba samého
- Strach, že deti budú emocionálne zranené, ak prídu o jedného rodiča, aj keď je násilník
- Strach zo straty práva na deti, pretože sa agresor vyhráza odobratím detí obeti, ak ho obeť opustí
- Nedostatok pracovných zručností ženy
- Sociálna izolácia a chýbajúca podpora
- Chýbajúce informácie a ich nedostatok ohľadom domáceho násillia
- Presvedčenie, že systém nebude brať ženu vážne
- Chýbajúce možnosti alternatívneho bývania
- Vplyv kultúry

(<http://www.domesticviolenceroundtable.org/abuse-victims-stay.html>).

1.1 Mýty o domácom násilí

V rámci domáceho násillia sa môžeme stretnúť s rôznym mýtmi, teda nepravými predstavami ľudí, často založených na predsudkoch a stereotypných predstavách. Mýty môžu vo výsledku negatívne pôsobiť na podporu a ochranu obetí domáceho násillia. Mýty spôsobujú sekundárnu viktimizáciu a spôsobujú stratu hodnovernosti obeť a jej spochybňovanie. Napriek tomu, že prax a dôkazy mýty vyvracajú, stále im mnoho ľudí verí a ťažko sa vymazávajú z povedomia spoločnosti.

Výsledky z prieskumu Eurobarometra z roku 2016 ukázali, že až 26% opýtaných si myslí, že ženy častokrát vymýšľajú alebo zveličujú tvrdenia o zneužívaní a znásilnení a 34% uvádza, že násillie proti ženám je často vyprovokované obeťou.

Uvádzame niekoľko mýtov, ktoré prevládajú v spoločnosti o domácom násilí:

1. *Násillie medzi partnermi je ich súkromná vec* – násillie je trestný čin a preto nerozlišujeme, či je to vec intímna alebo nie. Naopak, prevencia a pomoc sú zodpovednosťou celej spoločnosti (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016). Štát zodpovedá za ochranu práv ľudí a je povinný konať v prípade ich ohrozenia. Násillné správanie je trestné, či už k nemu dochádza v rodine alebo mimo rodiny (Burajová, Činčurová, 2016).
2. *Násillie sa vyskytuje u ľudí užívajúcich alkohol a drogy* – tieto látky môžu riziko zvyšovať a znížiť sebakontrolu u násillných páchatel'ov, ale násillie alkohol a drogy nespôsobujú. Násillní muži sú násillní aj bez týchto látok. Môžu ich využívať ako odôvodnenie svojho správania, ale príčinou nie sú (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016).
3. *Keby boli ženy skutočne týrané a naozaj chceli odísť, odišli by* – veľkú rolu zohráva strach žien. Strach, že sa nebudú môcť o seba a svoje deti postarať, lebo financie spravuje muž. Mnohokrát sa nemajú kam uchýliť. Mnohé ženy vinu z problémov v rodine zvaľujú na seba. Odchod tiež môže znamenať eskaláciu agresivity partnera voči žene, pretože nechce, aby ho opustila, časté sú vyhrážky, niekedy až smrť ženy (Buskotte, 2008).
4. *Násillná osoba nemôže za svoje konanie, lebo sama bola obeťou násillia v detstve* – Násillník sa k obeť správa inak doma, v súkromí za zavretými dvermi a inak sa správa vonku na verejnosti. Je si teda dobre vedomý toho, že jeho konanie nie je správne a dokáže sa kontrolovať v situáciách, ktoré to vyžadujú (Burajová, Činčurová, 2016). To, že bol agresor sám týraný v detstve predstavuje veľkú traumu s dlhodobými následkami. Existuje riziko, že naučené vzorce správania preniesie ďalej (medzigeneračný prenos) vo svojich vzťahoch. Avšak, väčšina obeť mala minimálne jednu osobu v živote, s ktorou mala dobrý vzťah a ktorá bola vhodným vzorom a teda nie vždy to musí skončiť opakovaním násillného správania (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016).

1.2 Príčiny a následky domáceho násillia

Existuje množstvo rôznych teórií, ktoré sa pokúšajú objasniť a vysvetliť násilné správanie mužov voči ženám. *Moci a kontrole* sa venuje jedna z najuznávanejších teórií, ktorá je podložená výskumom a skúsenosťami. Táto teória vychádza z domnienky, že niektorí muži majú stále v sebe uschované predstavy, ktoré sú nepriateľské voči ženám. Ženy sú nimi považované za bytosti, ktoré sú závislé a nemôžu robiť svoje vlastné rozhodnutia. Títo muži si nepripúšťajú, bez ohľadu na vek, postavenie a národnosť, že partnerky môžu mať priateľov, právo na vlastný názor, odmietat stereotypné predstavy o rodových rolách a pod. Násillie slúži ako prostriedok na udržanie ženy v jej „role“. Táto teória je zobrazená v Kruhu moci a kontroly, ktorý vznikol v USA v rámci projektu o domácom násillí (Havlíček, Jablonická Zezulová, 2016).

Medzi ďalšie teórie patrí *psychologická teória*, podľa ktorej spočívajú príčiny násillia v povahových zvláštnostiach násilného jedinca (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Teória objektových vzťahov uvádza ako dôvod inklinácie k násilliu nedostatok lásky a starostlivosti v detstve (Zosky in Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Teória sociálneho učenia je zameraná na medzigeneračný prenos násilného správania (Halford, Sanders, Behrens in Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Kauzálny model D. G. Duttona pracuje so štyrmi štruktúrnymi rovinami zdrojov a príčin násillia v domácnosti:

- **Makrosystémová rovina** vníma príčiny násillia z pohľadu prevládajúcej hierarchie hodnôt, ktorá spočíva v nadvláde a dominancii mužov. Patriarchálne zmýšľanie sa opiera o hlboko zakorenené presvedčenie, že spoločnosť musí byť usporiadaná hierarchicky a na jej čele stojí muž.
- **Exosystémová rovina** je širšia komunita ľudí a obsahuje faktory (nezamestnanosť, nedostatočné finančné zdroje, nízka úroveň vzdelanosti), ktoré prispievajú k násilliu.
- **Mikrosystémová rovina** je samotná rodina, vo vnútri ktorej môžu vznikat situácie a okolnosti, ktoré podnecujú násillie. Rodina má určité predpísané roly.
- **Ontogenetická rovina** skúma vzájomné interakcie násilnej osoby a obeť a hľadá príčiny násillia v ich individuálnych charakteristikách. Rizikovým faktorom pre rozvoj násillia u konkrétneho jedinca je priamy kontakt s násillím v detstve (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

U žien, ktoré boli týrané alebo zneužívané, často dochádza k rozvoju tzv. syndrómu týranej osoby (battered person syndrome), resp. syndrómu týraného partnera (battered spouse syndrome), nakoľko násillie nie je ojedinelé, ale často sa opakujúci akt. Syndróm týranej osoby je termín, ktorý zahŕňa špecifické charakteristiky a následky zneužívania, ktoré vedú k zníženej schopnosti jedinca efektívne reagovať na prežívané násillie.

Mnoho obetí trpí posttraumatickou stresovou poruchou. Medzi jej prejavy patrí: znovuprežívanie traumatických situácií formou flashbackou, poruchy spánku, nočné mory, poruchy príjmu potravy, emocionálna vyčerpanosť, pocity strachu, úzkosti, depresia a iné. Mnohé obeť trpia pocitmi viny, precitlivosťou, apatiou, alebo naopak hyperaktivitou, nervozitou. Typická je submisivita, nepriebojnosť, vyhýbanie sa konfliktom, večné pochybnosti o sebe samom. Objaviť sa môže aj disociácia ako forma obranného mechanizmu, ktorý chráni obeť pred prežívaním bolesti naplno (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

V súvislosti s domácim násilím sa často stretávame aj s termínom tzv. *Štokholmský syndróm*. Pomocou tohto javu sa odborníci snažia vysvetliť správanie vyskytujúce sa u obetí a ohrozených osôb. Ide o tendencie obetí násilia zotrvať v násilných vzťahoch, ospravedlňovať a zľahčovať násilné správanie agresora a násilie v ich vzťahu (Úlehlová a kol., 2009). Tento pojem je definovaný ako určitá emočná väzba, puto medzi únoscom a zajatcom, ktoré sa rozvinie, keď osobu niekto ohrozuje a zvažuje, či ju zabije, ale nakoniec to neurobí (Symonds in Úlehlová a kol., 2009). Tento syndróm sa nemusí rozvinúť u každej obeť násilia. Prioritnými dôvodmi, prečo ženy v násilnom vzťahu zotrávajú sú strach o seba a o deti a ich neistá budúcnosť (Úlehlová a kol., 2009).

Deti môžu byť obeťami aj bez toho, aby boli fyzické útoky vedené priamo na ich osobu. Deti môžu byť svedkami násilia, ktoré pácha násilník na ich matke. U takýchto detí bývajú narušené potreby, ktoré sú nutné k ich zdravému vývoju. V rodinách, kde dochádza k násiliu medzi partnermi, väčšinou ani jeden z rodičov nenaplnia dostatočne potreby dieťaťa. Dieťa stráca pocit cítiť sa bezpečne. Strach je stále prítomný, pretože dieťa nevie, kedy dôjde k ďalšiemu násiliu. Dieťa zo svojho postavenia nemá možnosť zastaviť násilie v rodine. Takéto deti majú v budúcnosti problémy s dôverou, s budovaním si otvorených vzťahov a je možné, že svoje postoje a naučené vzory budú prenášať ďalej (Úlehlová, 2009).

Najtragickejším výsledkom domáceho násilia je, keď skončí smrťou obeť. Štúdie ukazujú, že viac ako dvojnásobok týraných žien je zabitých partnerom, alebo niekým blízkym ako úplne cudzou osobou (Flowers, 2000).

2 DETI AKO OBEŤ DOMÁCEHO NÁSILIA

Rodičia sú pre dieťa vzorom a preto je veľmi dôležité, ako sa správajú jeden k druhému (Majerová, 2012). Avšak, v niektorých prípadoch sa rodina môže stať zdrojom vzniku a rozvojom rôznych psychických problémov a neskôr aj sociálno-patologických javov. Môže dôjsť k vážnemu narušeniu psychosociálneho vývoja a fungovania jej členov, najmä detí (Fischer, Škoda, 2014).

O týraní a zneužívaní detí sa vo svete začalo hovoriť až v druhej polovici 20. storočia, na Slovensku až v 90-tych rokoch 20. storočia. Syndróm týraného,

zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa, označovaný ako syndróm CAN (Child Abuse and Neglect) patrí medzi jeden z najzávažnejších problémov dnešného sveta ohľadom starostlivosti o dieťa. Postavenie dieťaťa je dnes iné ako tomu bolo v minulosti. Veľmi dlho pretrvávala predstava o „tvrdej výchove“ v spojení s telesnými trestami a jej správnosti (Viciánová a kol., 2000).

V roku 1974 bol v USA prijatý zákon Child Abuse Prevention and Treatment Act, ktorý oficiálne zaviedol do legislatívy pojem týranie a zanedbávanie detí (Pemová, Ptáček, 2016).

Pod pojmom syndróm CAN chápeme „akékoľvek nenáhodné, preventabilné, vedomé aj nevedomé správanie rodiča, vychovávateľa či inej osoby voči dieťaťu, ktoré je v danej spoločnosti neprijateľné alebo odmietané a ktoré poškodzuje telesný, duševný i spoločenský stav a vývoj dieťaťa, prípadne spôsobuje jeho smrť“ (Dunovský a kol. in Fuchsová 2009, s. 17).

Formy syndrómu CAN sa delia na 5 kategórii, v praxi sa však navzájom často prelínajú:

1. Telesné týranie dieťaťa
2. Psychické (duševné) týranie dieťaťa
3. Zanedbávanie dieťaťa
4. Sexuálne zneužívanie dieťaťa
5. Zvláštne formy syndrómu CAN (Vaníčková in Szijjártóová, Pupíková, 2015).

Do **telesného týrania** detí aktívnej povahy spadá bitie rukou, aj za pomoci rôznych predmetov, obarenie horúcou vodou, kopanie, pálenie cigaretou alebo zápalkou, rezanie, hryzenie, trhanie vlasov, krútenie, zväzovanie končatín a iné (Pöthe in Sejčová, 2010).

V prípade telesného týrania pasívnej povahy ide o nedostatočné uspokojovanie telesných potrieb detí. Dôsledkom takéhoto správania môže byť duševná porucha rodičov, nedostatočná zrelosť, nepochopenie rodičovskej roly. Následkom je neprospievanie dieťaťa, zanedbanosť, v kritických prípadoch až smrť (Sejčová, 2010).

V prípade **psychického týrania** dieťaťa ide o útok dospelého jedinca, najčastejšie rodiča, alebo iného príbuzného, na psychický vývin dieťaťa. Psychické týranie má päť foriem: odmietanie dieťaťa, izolácia (zakazovanie stýkania sa s inými ľuďmi), terorizovanie (vyhrážanie sa ublížením na zdraví, smrťou, opustením, ponížovanie), ignorovanie a korupcia (podplácanie dieťaťa a pretiahnutie na svoju stranu pri konflikte s druhým rodičom). Do psychickej formy týrania spadá aj to, keď je dieťa núteným svedkom násilia voči inej osobe, najčastejšie ide o matku.

Telesné **zanedbávanie** zahŕňa neuspokojovanie telesných potrieb dieťaťa, ako neposkytovanie primeranej výživy, oblečenia, obydlia, zdravotnej starostlivosti, ochrany. Emocionálne, citové zanedbávanie je neuspokojovanie citových

potrieb, pocitu, že dieťa niekam patrí, pocitov náklonnosti. Do zanedbávania zaraďujeme aj zanedbávanie po stránke výchovy a vzdelávania, nedostatok podnetov, zanedbávanie hygieny a iné (Vaničková, Hadj-Mousová, Provazníková, 1995).

Pohlavné, sexuálne zneužívanie znamená nepatričné vystavovanie dieťaťa pohlavnému kontaktu, správaniu alebo činnosti (Vaničková, Hadj – Mousová, Provazníková, 1995). Sexuálne násilie sa môže stať deťom pochádzajúcim z hocijakej sociálnej vrstvy, kultúry, bez ohľadu na rasu, vierovyznanie a pohlavie. Najčastejšie sú deti ohrozované a zneužívané členmi rodiny: otcom, nevlastným otcom, strýkom, bratom, synovcom, starým otcom, alebo susedom, priateľmi rodiny, učiteľmi, pestúnkou, matkou, tetou, alebo aj úplným cudzincom. Páchateľom môže byť muž aj žena, väčšinou ale ide o mužských agresorov (Banting, 2011).

Pod názov syndróm CAN zaraďujeme aj **zvláštne formy** ako:

- *Systémové týranie a zneužívanie* – týranie spôsobené inštitúciami (odobratie detí z rodiny, výsluchy detí, striedanie pobytu detí v rôznych zariadeniach)
- *Organizované týranie a zneužívanie* – prostitúcia, pornografia, sexturizmus
- *Münchhausenov syndróm by proxy* (v zastúpení) – rodičia si vymýšľajú u detí rôzne symptómy ochorenia, čo môže viesť k poškodeniu dieťaťa, rodičia sa snažia získať pre dieťa lekársku pozornosť a liečbu
- *Rituálne týranie a zneužívanie* – ubližovanie deťom v spojení s vierovyznaním, nadprirodzenými alebo magickým súvislosťami (Sejčová, 2011).

U detí, ktoré si prešli počas svojho detstva opakovaným násilím a týraním, sa objavujú rôzne psychické poruchy, psychosomatické poruchy, emocionálna otupenosť, problémy so zvládaním životných úloh (Svoboda a kol. in Fuchsová, 2009). Medzi psychosomatické poruchy patria bolesti hlavy, žalúdka, ekzémy, nevysvetliteľné teploty a iné (Procházková, Spilková in Sejčová, 2010).

Aby sa dieťa mohlo zo svojej traumy uzdraviť, musí opätovne získať pocit istoty a bezpečia. Dôležité je, aby bolo odobraté z násilného prostredia. Dieťa musí nájsť osobu, ktorej bude plne dôverovať (Sejková a kol., 2017).

3 MOŽNOSTI PREVENIE VOČI DOMÁCEMU NÁSILIU

V rámci prevencie, ale aj eliminácie samotného násillia, je veľmi dôležité rozširovať úroveň poznania o tomto negatívnom jave. Schopnosť pomôcť obetiam zďaleka nie je taká, aká by mala byť. Stratégia prevencie kriminality v Slovenskej republike na roky 2016 – 2020 sa nezameriava na problematiku domáceho násillia, ani vo svojich špecifických cieľoch, ani v prioritách (Mencerová in Polák, Tittlová, 2017).

Primárna, prvotná prevencia by mala byť zameraná na elimináciu rizík pravdepodobného vzniku domáceho násillia. Dôležitý význam v primárnej prevencii majú, napríklad: dobré vzťahy v pôvodnej rodine, kvalitné rodinné a priateľské vzťahy, výchova k tolerancii, edukačné programy inštitúcií a organizácií a iné (Ševčík, Špatenková a kol., 2011).

Sekundárna, druhotná prevencia je zameraná na včasnú identifikáciu domáceho násillia a zahŕňa intervenciu a opatrenia, ktorých cieľom je zabrániť pokračovaniu domáceho násillia a jeho negatívnym dôsledkom (Ševčík, Špatenková a kol., 2011). Súčasťou sekundárnej prevencie by malo byť zabezpečenie a poskytovanie účinnej, prístupnej a rýchlej pomoci obetiam domáceho násillia. Obete potrebujú pomoc z rôznych oblastí, z oblasti právnej, finančnej, poradenstvo a pod. Dôležité, až priam nevyhnutné je zvyšovať množstvo bezpečných ženských domovov a poradenských centier (Mencerová in Polák, Tittlová, 2017).

Terciárna prevencia je zameraná na jednotlivcov a skupiny, ktorí sa násillia dopustili alebo sa stali obeťami tejto trestnej činnosti (Sejčová, 2010). Snaží sa zmierniť dopady násillia a zvýšiť kvalitu života obetí. Zahŕňa reedukáciu, resocializáciu a sociálnu rehabilitáciu.

Do riešenia domáceho násillia sú zapojené rôzne inštitúcie a rezorty, častokrát ale chýba efektívna vzájomná koordinácia a spolupráca. Len spolupráca jednotlivcov, odborníkov, inštitúcií, organizácií a pomáhajúcich profesií môže zabezpečiť účinnú prevenciu násillia a zabezpečenie vhodnej pomoci obetiam (Mencerová in Polák, Tittlová, 2017).

Dôležitú úlohu v otázke pomoci obetiam násillia zohrávajú rôzne organizácie: mimovládne organizácie, azylové domy, centrá pomoci. Liečba obetí je veľmi dôležitá, môže sa uskutočňovať formou poradenských, terapeutických sedení, individuálnych aj skupinových (Danková in Polák, Tittlová, 2017). Na Slovensku vznikli a existujú neštátne špeciálne poradne pre týrané ženy. Poskytujú pomoc sociálnoprávnu, krízovú, právnu, poradenstvo. Poskytujú aj telefonickú formu pomoci.

Existuje viacero mimovládnych organizácií a zariadení na Slovensku, ktoré poskytujú pomoc obetiam násillia, vymenovávame niektoré z nich:

- *Pro Familia* – prevádzkuje ženské domy s 24 hodinovou prevádzkou, s časovo neobmedzeným pobytom a vyškoleným personálom, prevádzkuje aj ambulatnú starostlivosť
- *Krízové centrum Brána do života* – založené v roku 2001, poskytuje azylové ubytovanie, snaha o vybudovanie lepšej komunikácie medzi inštitúciami a orgánmi, má ambulatnú starostlivosť, vyškolený personál, využíva rôzne psychoterapeutické metódy
- *MY Mamy o.z. Prešov* – poskytuje krízové poradenstvo ženám, poskytuje krátkodobé ubytovanie, vedie podporné skupiny

-
- Občianske združenie Pomoc obetiam násilia – victim support slovakia
 - Aliancia žien Slovenska (Danková in Polák, Tittlová, 2017).
 - Centrum Nádej
 - Detské centrum Kľúčik
 - Krízové stredisko Dúha
 - Maják Nádeje
 - Labyrint OZ
 - Pomoc rodine
 - Fenestra a iné (www.zastavmenasilie.sk)

Práca s deťmi a maloletými, ktorí boli svedkami alebo sami obeťami násilia, je ešte náročnejšia ako u týraných žien. Deti dlhodobo týrané trpia rôznymi následkami, poruchami, nakoľko práve vtedy sa formuje ich osobnosť. Pomoc poskytovaná deťom vyžaduje veľmi citlivý prístup. V súčasnosti sa často využívajú rôzne formy terapie, u detí najmä arteterapia. Za pomoci kresby sa dieťa môže otvoriť a začať rozprávať o svojich traumatických zážitkoch (Danková in Polák, Tittlová, 2017).

4 VÝSKUM NÁSILIA V RODINÁCH PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH A DEŤOCH

Cieľom nášho výskumu bolo preskúmať problematiku násilia v rodinách páchaného na ženách a deťoch. U bývalých partneriek (v súčasnosti exmanželiek) agresorov (žien ako obetí domáceho násilia) sme tiež chceli zistiť, kedy si obeť uvedomili, že správanie agresora je týranie, ako sa zmenilo páchatel'ove správanie počas ich spoločného života, akým formám násilia boli vystavené, s akými následkami sa musia vysporiadať, na koho sa obrátili s prosbou o pomoc, či sa u agresora stretli s medzigeneračným prenosom (Rezníčková, 2019).

U detí páchatel'ov (detí ako obetí domáceho násilia) sme chceli prostredníctvom rozhovorov zistiť, akým formám násilia museli čeliť, aké následky musia znášať, kedy si uvedomili, že ide o násilie, či bol prístup agresora k matke iný ako k dieťaťu, či sa u páchatel'á striedali cykly násilia a či sú si vedomé medzigeneračného prenosu v rodine.

Na začiatku výskumu sme si stanovili dve kategórie výskumných otázok. Jedna skupina výskumných otázok je orientovaná na respondentky – dospelé ženy, bývalé manželky a partnerky agresorov a druhá skupina výskumných otázok sa zameriava na druhú skupinu respondentov – deti agresorov. Určité otázky boli spoločné pre obe skupiny respondentiek, niektoré otázky pre deti alebo pre ženy sme formulovali zvlášť.

A: Výskumné otázky, ktoré boli zamerané na ženy aj deti ako obeť:

- č. 1: Kedy si ženy/deti uvedomili, že sú týrané?
- č. 2: Akým formám násilia boli ženy/deti vystavené?
- č. 3 Aké následky musia ženy a deti znášať?
- č. 4: Stretli sa ženy/deti u páchatel'a s medzigeneračným prenosom?

B. Výskumné otázky, ktoré boli zamerané len na ženy ako obeť:

- č. 5: Kedy a akým spôsobom sa zmenilo agresorove správanie na násilie?
- č. 6: Hľadali ženy pomoc?

C. Výskumné otázky, ktoré boli zamerané len na deti ako obeť:

- č. 7: Bolo správanie agresora rozdielne k dieťaťu a k matke?
- č. 8: Striedali sa u páchatel'a cykly násilia?

4.1 Výskumná vzorka a metodika výskumu

Naša výskumná vzorka pozostávala zo štyroch respondentov, pričom všetci z nich sú obeťami domáceho násilia a týrania, ako partnerky, aj ako deti násilníkov. Dve respondentky sú bývalé manželky páchatel'ov násilia a ďalšie dve respondentky sú detskými obeťami násilia zo strany rodiča, otca, sú to deti týchto partnerských dvojíc. V čase realizácie výskumu boli deti agresora už dospelé, ale zaraďujeme ich do kategórie detí z dôvodu, že v čase, keď boli obeťami násilia svojho otca, boli deťmi a neskôr adolescentami. Z dôvodu zachovania anonymity boli mená respondentov zmenené.

Kvalitatívny výskum sme realizovali metódou pološtruktúrovaných rozhovorov. V pološtruktúrovanom rozhovore je časť otázok vopred formulovaná, časť je formulovaných len v podobe okruhov problémov a časť sa necháva pre respondenta na voľné vyjadrenie (Švec, 1998). Otázky teda môžeme podľa potreby meniť a prispôbovať.

Všetky rozhovory boli so súhlasom respondentov nahrávané a nahrávky boli doslovne prepísané. Rozhovory s respondentami sa uskutočnili počas troch týždňov, vopred nebol stanovený časový limit, pretože sme chceli vyjsť respondentom v ústrety, aby sa mohli vyjadriť v rozsahu ako im bolo prijateľné a príjemné vzhľadom na súkromnú a chýlostivú tému. Vopred sme mali pripravených 8 rámcových otázok pre ženy obeť, bývalé manželky agresorov a 10 rámcových otázok pre ich deti. Otázky boli rôzne pre ženy, bývalé partnerky agresorov a iné pre deti agresorov.

Konkrétne otázky pre ženy, ktoré boli vytvorené pre rozhovor:

1. Pamätáte si moment, situáciu, keď ste si uvedomili jeho skutočné úmysly, to, že ide o týranie?
2. Kedy sa začalo násilné správanie, resp. zmenilo jeho doterajšie správanie?

-
3. Aké formy násilia Váš manžel v rodine uplatňoval?
 4. S akými následkami sa musíte vyrovnávať po jeho násilnom správaní?
 5. Hľadali ste pomoc, obrátili ste sa na niekoho?
 6. Bol násilný iba voči Vám, alebo aj voči dieťaťu?
 7. Striedali sa u Vášho partnera cykly násilia?
 8. Ste si vedomá medzigeneračného prenosu, prenosu násilia ďalej, v rodine vášho muža?

Konkrétne otázky pre deti, ktoré boli vytvorené pre rozhovor:

1. Správal sa k Vám otec počas vášho detstva niekedy ako rodič?
2. Aké formy násilia v rodine uplatňoval?
3. Pamätáte si moment, situáciu, keď ste si uvedomili jeho skutočné úmysly, to, že ide o týranie?
4. Bol Váš otec k mame vždy zlý, alebo sa jeho prístup počas rokov zmenil?
5. Bolo správanie Vášho otca k vám iné ako jeho správanie k vašej mame?
6. Striedali sa u Vášho otca cykly násilia?
7. Zmenilo sa počas rokov správanie Vášho otca voči vám?
8. S akými následkami sa musíte vyrovnávať po jeho násilnom správaní?
9. Bránila sa Vaša mama voči otcovi a snažila sa nájsť pomoc, nejakým spôsobom riešiť Vašu situáciu?
10. Ste si vedomá medzigeneračného prenosu, prenosu násilia ďalej, v rodine Vášho otca?

Na začiatku sme ako prvé uskutočnili kategorizáciu dát, vytýčili sme kategórie, ktoré sme sa rozhodli sledovať u každej respondentky počas jednotlivých rozhovorov. Odpovede respondentov sme rozdelili do šiestich kategórií u žien, bývalých partneriek páchatel'ov a matiek a do šiestich kategórií u detí agresorov.

U žien sme vyčlenili tieto kategórie: prvá kategória sa týkala zmeny agresorovho správania. Druhá kategória sa zaoberala tým, kedy si ženy uvedomili, že sú týrané. Tretia kategória boli formy násilia a štvrtá kategória sa venovala následkom na obeť. Piata kategória u žien sa venovala pomoci a jej hľadaniu a posledná, šiesta kategória sa týkala medzigeneračného prenosu v rodine agresora.

U detí sme vyčlenili nasledovné kategórie: prvá kategória sa venovala tomu, kedy si obeť uvedomili, že sú týrané. Druhá z kategórií bola zameraná na prístup páchatel'a k dieťaťu. Do tretej kategórie sme zaradili zmeny v správaní páchatel'a, respektíve cykly násilia. Štvrtá kategória pozostávala z foriem násilia. Piata kategória sa týkala následkov násilia na obeť. Posledná šiesta kategória sa zaoberala medzigeneračným prenosom v páchatel'ovej rodine.

Všetky kategórie z oboch skupín respondentov sme vpísali do tabuliek a ku danej kategórii boli priradené citácie z rozhovorov konkrétneho respondenta. Pomocou tabuliek sú odpovede respondentov prehľadnejšie.

4.2 Analýza a interpretácia výskumných zistení

Respondentka č. 1 Patrícia

Pani Patrícia dlhé roky žila s násilníckym manželom aj spolu s dcérou Natáliou (respondentka č. 3) v jednej domácnosti. V rozhovore nám prezradila viac o živote s agresívnym partnerom a o jej skúsenostiach s domácim násilím.

PROBLEMATIKA NÁSILIA V RODINÁCH	
Respondentka č. 1 Patrícia	
Zmena správania u agresora	„Prvú zmenu v jeho správaní som spozorovala krátko po svadbe, keď mu zomrela 20 ročná sestra. Zmenu v jeho správaní, ako vyvolávanie hádok, výbuchy hnevu, snaha o presadzovanie si svojich požiadaviek som pripisovala tejto tragickej udalosti... Stávalo sa, že mi vynadal, ale za chvíľu sa tváril ako by sa nič nestalo a tvrdil, že mi nič také nepovedal. Neskôr sa snažil riadiť mi život štýlom, čo môžem a nemôžem robiť. Moje správanie k nemu bolo tolerantné, ale vonkoncom som sa mu nepodriaďovala, čo často vyústilo v hádku. Časom som nadobudla pocit, že sa oženil, respektíve si založil rodinu len preto, aby bolo postarané o neho a všetko ostatné presunul na mňa...“
Uvedomenie si týrania	„Na to sa mi dosť ťažko odpovedá. Keď sa na to tak spätne pozerám, najprv to bola manipulácia, snaha riadiť mi život. Pokiaľ sme nemali dcéru, som to skôr považovala za nehody, ktoré medzi manželmi niekedy vznikajú. Po narodení dcéry mal rok zdravotné problémy súvisiace s operáciou, ktorú prekonal. Vtedy som jeho nezáujem o chod domácnosti, výchovu dcéry, výbuchy hnevu, pripisovala jeho zdravotným problémom. Že sa jedná o násilné správanie mi došlo, keď som nastúpila po materskej do práce. K hádkam, ponižovaniu, osočovaniu mojej rodiny, výbuchom hnevu, pribudli nadávky na mňa, ale neštítal sa nadávať aj dieťaťu. Začali sa aj fyzické útoky formou rôznych štychancov a vyhrážanie sa zabitím.“
Formy násilia	„Nadávky, ponižovanie, znevažovanie, fyzické útoky, osočovanie pred dieťaťom, vykrikovanie že nie som schopná starať sa o dcéru a domácnosť... Padla aj nejaká facka, buchnutie, zovretie rúk, trasenie, oháňanie sa nožom a vyhrážky, že ma zabije. Veľmi boli urážajúce výroky typu: kde máme, prečo nemáme, prečo si nekúpila, mohla by si urobiť to a to, prečo si neurobila.“

Následky násilia	<p>„...najviac, čo ma zraňovalo, bola bezmocnosť. Jeho štýl komunikácie spočíval v tom, že dobré bolo väčšinou to, čo povedal a urobil (neurobil) on. Málokedy pripustil iné argumenty, väčšinou si povedal svoje a nebol ochotný počúvať mňa. Jeho útoky ma ničili hlavne psychicky, poruchy spánku, bolesti hlavy, žalúdočné problémy -vredy na žalúdku. Trápila som sa, nemohla som zaspať, v noci som sa budila. On sa po útoku tváril akoby sa nič nestalo, veď podľa neho on nič neurobil, dokonca bol schopný tvrdiť, že mi žiadnu nadávku nepovedal, tváril sa ako by si nič nepamätal.“</p>
Hľadanie pomoci	<p>„V dnešnej spoločnosti sa veľa hovorí o pomoci týraným ženám, ale z vlastnej skúsenosti viem, že keď si nepomôžem sama, tak mi nikto nepomôže. Pri riešení dôležitú úlohu zohráva pomoc a podpora rodiny a hlavne finančná situácia s čím súvisí možnosť samostatného bývania. Riešenie obrátiť sa na políciu a vykázat ho z bytu na 24 hodín alebo viac, nie je podľa mňa pre ženu dostačujúce, pokiaľ sa žena nemá kde presťahovať a ostáva v byte... Pomoc som v prvom rade hľadala u jeho matky. I keď naše vzťahy boli dobré, bola mi vďačná za to, čo som pre ňu urobila... ale pomôcť mi nevedela. Uznala, že to mám s jej synom ťažké, že vie aký je a to bolo všetko. Boli situácie, keď som chcela aj volať políciu, ale vytrhol mi telefón so slovami, že sem žiadnych policajtov nepustí. Suseda vedela, v podstate počula čo dokáže, ale keď som sa jej spýtala, že keď podám trestné oznámenie, či mi dosvedčí, čoho je schopný a čo robí, povedala mi, aby som sa nehnevala, ale že nie... Situáciu som sa snažila riešiť rozvodom, ale bývalý manžel nesúhlasil s predajom bytu ani s odsťahovaním. Dôvodom, že sme ostali bývať v jednom byte, bola aj finančná situácia... Obrátila som sa aj centrum pre týrané ženy, kde mi slečna, ktorá mohla byť vo veku mojej dcéry povedala, že som si to zapríčinila sama tým, že som mu stále ustupovala a pomáhala mu. Že môžem naňho podať trestné oznámenie, ale nemám žiadny dôkaz a podstate by to bolo tvrdenie proti tvrdeniu. Trvalo mi dosť dlho, kým som nabrala odvalu o týchto problémoch hovoriť s cudzou osobou, ale z tohto stretnutia som odchádzala ešte viac bezradná a ponížená... Veľmi ľahko sa niekomu povie, že prečo od neho neodíde. Ale kam, niekde na ulicu? Do azylového domu a podobne sa dostanete, keď máte malé dieťa do určitého veku. V mojom prípade mi bolo povedané, že jediné riešenie je vysporiadanie súdnou cestou. Pokiaľ má žena deti, o ktoré sa musí starať a zabezpečiť im všetko, čo potrebujú, ťažko jej ostávajú peniaze na finančné vysporiadanie...“</p>

Medzigeneračný prenos u páchatel'a	„On akoby si vôbec nepripúšťal, že jeho správanie je násilnícke... Medzigeneračný prenos v rodine môjho bývalého muža je neprehliadnuteľný. Keď som jeho rodinu spoznala, mala som pocit, že všetko funguje super. Už počas života otca som si všimla, že matka skáče okolo otca ako slúžka: raňajky do postele, pri obede čakala, kedy doje polievku, aby mu hneď odložila tanier a nabrala druhé jedlo... S odstupom času som presne zistila, že môj muž robil, presnejšie snažil sa robiť to, čo videl doma. Žil a vyrastal v rodine, kde tvrdou rukou vládol otec, matka bola podriadená a deti nemali právo do ničoho hovoriť. Môžem povedať, že bol nechceným a neplánovaným dieťaťom a matka mu to dávala patrične pociťovať... K mužovi ako prvorodenému sa vždy správala odmerane, mohol urobiť čokoľvek, nikdy to pre ňu nebolo dobré. Vždy si niečo našla, čo mu vytkla, vykričala, bola schopná mu vynadať aj za to čo neurobil on, ale jej druhý syn. I napriek tomu, že sa snažila uprednostňovať svojho druhého syna v konečnom dôsledku u obidvoch sa v ich manželstve prejavili známky násillia, psychického a fyzického týrania. Myslím si, že ten model v rodine, v ktorej vyrastali, ovplyvnil i ďalší ich život.“
------------------------------------	--

Respondentka, pani Patrícia, spoznala svojho muža (v súčasnosti bývalého manžela) ako nekonfliktného človeka. Pokiaľ sa nezobrali, jeho správanie nebolo nijako násilnícke, naopak presne opačné. Avšak, po svadbe sa odohrali závažné *zmeny v jeho správaní*. Začal sa kolotoč hádok, výbuchy hnevu, presadzovanie jeho požiadaviek, nadávok a pod.

Uvedomenie si, že sa jedná o domáce násillie a týranie prišlo až v dobe, keď nastúpila do práce po materskej dovolenke. Okrem psychického násillia, ponižovania, výbuchom hnevu, nadávkam, sa začali objavovať aj prejavy *fyzického násillia*, vyhrážky smrťou, partner okrem nadával aj dcére, nie len manželke. Pani Patrícia ako následok agresorovho správania trpela a trpí mnohými ťažkosťami, najmä trpela po stránke psychickej, ale pridali sa k tomu aj rôzne zdravotné problémy ako: žalúdočné ťažkosti, ktoré vyústili až do vredov na žalúdku, bolesti hlavy a problémy so spánkom. Pani Patrícia mala mnohokrát problémy v noci spať a často sa v noci budila.

Na otázku ohľadom *hľadania pomoci* respondentka spomína, že v prvom rade hľadala pomoc u matky svojho partnera. Tá jej však nijako nepomohla, aj keď si bola vedomá, čo aj priznala, že aký jej prvorodený syn je a čoho je schopný. Nasledoval rozvod, avšak problém vznikol po stránke finančnej. Obrátila sa aj na centrum pre týrané ženy, ktoré má ženám pomáhať, ale narazila na negatívnu skúsenosť. Naša posledná výskumná kategória sa zaoberá *medzigeneračným prenosom* u agresora. Z odpovedí respondentky je zrejmé, že agresor bol nech-

ceným dieťaťom a jeho matka k nemu tak aj pristupovala a naopak uprednostňovala mladšieho syna. Svoje násilnícke správanie si nepripúšťal, jednoducho sa správal tak, ako bol naučený z domova.

Respondentka č. 2 Soňa

Pani Soňa žila v domácnosti s dcérou (aj s ňou sme robili rozhovor – respondentka č. 4 Viktória) a násilníckym manželom. V rozhovore sa rozpovedala o živote s násilníkom a o tom, čo musela prežiť v ich partnerskom vzťahu.

PROBLEMATIKA NÁSILIA V RODINÁCH	
Respondentka č. 2 Soňa	
Zmena správania u agresora	„Keď sa nám narodila dcéra, začali prvé hádky prameniace z odlišného pohľadu na výchovu dcéry. Boli to samé príkazy, pokyny, usmernenia. Ťažko sa mu niektoré veci ohľadom výchovy vyvracali, lebo u nich to fungovalo takto (direktívne) a nechcel pripustiť, že by to mohlo byť inak. Postupne začal kritizovať mňa, čo a ako robím. Medzi nami dochádzalo k čoraz častejším hádkam, pri ktorých už sem tam použil vulgárne slová.“
Uvedomenie si týrania	„Že dochádza k násiliu a jeho správanie sa vymyká norme, som si začala uvedomovať až vtedy, keď začal používať vulgárne nadávky čoraz častejšie, pribudlo ponižovanie, dehonestovanie mojej práce a postupne aj fyzické útoky. Jeho útoky boli mierené voči mne, výnimočne aj voči dcére. Nebolo to samozrejme zo dňa na deň. Myslím si, že sa to vyvíjalo niekoľko rokov.“
Formy násilia	„Najprv to boli hádky, neskôr pribudli nadávky, kritika, ponižovanie, osočovanie pred rodinou, ale aj pred inými ľuďmi a vrcholom ľadovca bol fyzický útok, konkrétne facka, vykrútenie rúk. Raz bol schopný mi vynadať, inokedy ma presviedčal ako veľmi ma miluje a ako ho mrzí, čo povedal, alebo urobil. Neskôr sa to stalo akousi samozrejmosťou, keď už akýkoľvek problém riešil používaním vulgarizmov na moju adresu.“
Následky násilia	„Trpela som nechutenstvom, bolesťami hlavy a brucha. Neustále som bola v strese, žila v strachu, čo ma zas čaká. Bola som unavená, vyčerpaná, musela som vynaložiť veľa úsilia, aby som sa mohla sústrediť sa na svoju prácu a neurobila nejakú chybu.“

Hľadanie pomoci	„Keď sa útoky začali opakovať, požiadala som o rozvod. Rozvod nechcel vôbec pripustiť s tým, že ma miluje a nechce prísť o rodinu. Na jeho prosby a naliehanie som návrh o rozvod stiahla. Určitý čas sa jeho správanie zmenilo, ukludnil sa, ale postupne sa jeho správanie vrátilo do starých koľají. Keď sa už jeho útoky začali stupňovať, opätovne som podala návrh na rozvod. Rozvodové konanie trvalo pomerne dlho, nakoľko nesúhlasil... Po rozvode sme ostali bývať ešte v spoločnom byte, s tým, že byt ostane nám a on si bude riešiť svoju bytovú otázku. Dohodli sme si pravidlá, každý mal svoju izbu... Po niekoľkých rokoch si nakoniec zaobstaral byt a odsťahoval sa... Pomoc pre týrané ženy z vlastnej skúsenosti veľmi ohodnotiť neviem. Svoje problémy som sa snažila riešiť sama rozvodom, čo sa mi našťastie na druhý pokus aj podarilo. Ale čo sa niekedy dostane do médií, nie každá žena má to šťastie, že sa násilníka zbaví.“
Medzigeneračný prenos u páchatel'a	„S jeho rodinou sme sa stretávali párkrát do roka. I keď sa snažili neriešiť predou mnou nič osobné, nikdy som nevyčítala žiadne citové prejavy, nikto sa neopovážal protirečiť otcovi a všetko sa robilo tak, aby bolo ako si to on prial. Viem z rozprávania ľudí z rodiny i blízkeho okolia, niekedy sa aj sama mama vyjadřila, že otec vládol v rodine tvrdou rukou a mal násilnícke sklony. A môj muž vedome, alebo aj nevedome prenášal do nášho manželstva to, čo videl doma... Pod vplyvom svojej rodiny začal prenášať zvyky zabehnuté vo svojej rodine aj do našej.“

Respondentka Soňa žila dlhé roky v jednej domácnosti s násilníckym manželom. Obaja sa tešili na príchod prvého dieťaťa, ale potom prišla zmena. Najväčšia **zmena v správaní** jej muža nastala, keď sa partnerom narodila dcéra. Respondentka si **uvedomila**, v akej situácii sa nachádza až v dobe, keď sa jeho násilnícke správanie začalo viac a viac stupňovať a nakoniec pribudli aj fyzické útoky. Neboli to už len vulgarizmy a hádky, pribudlo ponižovanie a aj fyzické násilie. Napriek tomu sa jej manžel na verejnosti tváril ako vzorný otec a manžel.

Na otázku ohľadom **foriem násilia**, ktorým bola respondentka vystavená, spomína hádky, vulgarizmy na jej osobu, kritizovanie, ponižovanie, osočovanie pred rodinou a neskôr aj fyzické útoky (facky, vykrucovanie rúk). Jej manžel nemal problém byť násilný aj k dcére, aj keď obeťou bola hlavne pani Soňa. U agresora sa často striedali aj rôzne cykly násilia, striedalo sa násilné správanie s vyznávaním citov a ospravedlňovaním sa obeť.

Pani Soňa sa musela popasovať s mnohým *následkami partnerovho správania* voči nej. Trpela bolesťami hlavy, žalúdka, nechutenstvom, cudzia jej nebola ani únava a vyčerpanosť, ktoré jej sťažovali domáci aj pracovný život. Po čase si jej bývalý manžel našiel nový byt' a odsťahoval sa a pani Soňa si mohla konečne vydýchnuť. Respondentka sa vyjadrila aj na otázku ohľadom agresorovej rodiny a *medzigeneračného prenosu*. Rodina jej muža bola postavená na princípoch, kde muž vládol v rodine silou a neboli mu cudzie ani násilníckej sklony. Jej muž sa celý čas snažil do ich vzťahu preniesť vzory, ktoré mal naučené z domova od rodičov.

Respondentka č. 3 Natália (dcéra respondentky č. 1 – Patrície)

Respondentka, slečna Natália má otca násilníka. V rozhovore sme zistovali, aké bolo žiť s ním v jednej domácnosti a ako ju to ovplyvnilo.

PROBLEMATIKA NÁSILIA V RODINÁCH	
Respondentka č. 3 Natália	
Uvedomenie si týrania	„Moja asi taká najvýraznejšia spomienka v spojitosti s ním je, keď sa raz v hale v našom byte chytil za hrud', začal lapať po dychu a stonať, že umiera. Bolo mi možno 5, 6 rokov. V tom veku bola moja reakcia ako dečka jasná – preľakla som sa, utekala k nemu, začala plakať a báť sa o tatka. Až som pomaly chytala panický záchvat. On sa zosunul na zem a ďalej stonal. V tom mi mama povedala, aby som doňho štuchla, že ako sa preberie. Tak som tak spravila. V tom momente sa postavil a v plnom zdraví odkráčal preč... Bola som ešte malá na to, aby mi došlo „aha, toto je týranie“. Ale došlo mi, že jeho konanie nie je správne a nemá byť také, aké je, že niečo nie je v poriadku... Pre mňa úplný zlomový moment vo vzťahu s otcom bola štedrá večera pár rokov dozadu. Vtedy mi priamo počas večere vykričal, že za všetko môžem ja, že všetko zlé sa v našej rodine deje kvôli mne, že keby som tu ja nebola... Nepamätám si nejaký vyslovene konkrétny moment, kedy by mi došlo, že ide o týranie. Možno som to tak nejak vedela vždy, odkedy som niečo také bola schopná vnímať. Bola som si dobre vedomá toho, ako sa líši správanie mamy ku mne od toho otcovho.“

<p>Rozdiely v správaní agresora k matke a k dieťaťu</p>	<p>„Nespomínam si, že by sa so mnou napríklad niekedy hral, trávil so mnou čas a pod. Vždy kukal na telku, zatiaľ, čo sa o všetko starala mama a vždy si vo svojom plnom dni našla na mňa dostatok času. On mi venoval pozornosť len vtedy, keď u nás niekto bol a on sa mnou chcel pochváliť... Keď jeho správanie kolísalo a raz bol dobrý, raz zlý, tak sa správal rovnako k nám obom. Keď som bola menšia, útočil najmä na mamu, či fyzicky alebo slovne. Na mňa o niečo menej, ale veľký rozdiel tam nebol. Ale ako som rástla, akoby sa jeho bariéry vytrácali a nemal problém byť taký istý aj na mňa. Ale ten rozdiel bol minimálny, pravdu povediac. Keď už bol vo svojom živle, bolo jedno, či máva nožom predou mnou alebo mamou, alebo na ktorú z nás kričí a ktorej sa vyhráža“.</p>
<p>Cykly násilia u páchatel'a</p>	<p>„Pamätám si, že sa jeho správanie menilo a striedalo, hlavne, keď som bola menšia. Chvíľu akoby mal moment, kedy bol dobrý, milý. Potom behom pár minút sa z neho stal... niekto kompletne vymenený. Ako dieťa som často trpela veľkým, vnútorným rozporom. Vždy, keď som ho chcela neznášať a cítiť k nemu len to negatívne, spomenula som si na tie krátke chvíľky, keď bol dobrý a nevedela som, čo si počať. V hlavne sa mi rojili myšlienky... „Ako ho môžem neznášať, veď vie byť aj dobrý.“ V tej dobe som ešte netušila, aká je to z jeho strany pretváрка a manipulácia. Dodnes si ale pamätám, ako sa vo mne búrili emócie a nevedela som, čo k nemu cítiť, ako ho brať, ako k nemu pristupovať. Bola som len malé decko a nechápala som, že prečo je raz dobrý a raz zase taký zlý... mal aj chvíľky, keď bol dobrý, alebo sa takým aspoň robil, ale niekedy stačilo pár minút a bol z neho niekto úplne iný. Bol taký, ako mu to vyhovovalo.“</p>
<p>Formy násilia</p>	<p>„Nepamätám si, kedy prvýkrát použil fyzickú silu, či už ruku, päšť alebo nôž, ale spomienky na mávanie nožom či na mňa alebo na mamu mám už zo skorého detstva. Keď som bola malá, väčšinou sa oháňal na mamu, ale ja ako hrdinka som vždy pred ňu skočila, aj keď má posúvala za seba. Bol ale príliš veľký zbabelec reálne nôž použiť. Keď už, tak použil päšť alebo ruku. Nebol ale typický násilník, ktorý druhých mláti ako žito. Asi lebo by to zanechalo fyzické stopy, ktoré by potenciálne mohli byť použité proti nemu. Nemal problém sa oháňať, ale akoby sa zároveň obával to naozaj použiť... Boli aj nejaké facky, ale málokedy sa mu to podarilo, takmer vždy mu v tom mama zabránila. Jeho silnou zbraňou nebolo fyzicky útočiť, ale slovne a psychicky. Odjakživa sa nás s mamou snažil proti sebe pošvať, klamal, manipuloval. A časté boli kriek a hádky. Vždy veľmi kričal, vyhráždil sa, nadával.“</p>

Následky násilia	<p>„V menšom veku som si okrem stresu a strachu nejaké následky asi ani neuvedomovala. Dnes už viem, že trpím alebo som trpela mnohými psychosomatickými ochoreniami, vrátane ekzému, alergií, nočných mor – vo veľa z nich ma naháňal alebo sa pokúšal zabiť, bolesťami hlavy a brucha, porúch spánku... Mala som obdobia, okolo konca základnej školy a začiatku strednej, kedy som ráno schválne vstala aj o hodinu skôr, špeciálne som si nastavila budík, aby som si ešte išla ľahnúť k mame. Vtedy som si nejakou neuvedomovala prečo a nezamýšľala sa nad tým. Dnes už viem, že to bolo najskôr kvôli tomu, že som túžila po pocitoch bezpečia a istoty a vedela som, že u mamy ich vždy nájdem. Kvôli bolestiam hlavy som podstúpila aj magnetickú rezonanciu, nikdy nezistili nič. Rovnako vyšetrenia kvôli žalúdku. Keď ani tam nič objektívne nezistili, lekárka mi povedala, že je to stres a či si prechádzam stresujúcim obdobím. Ha, čo asi tak na to povedať. Otec sa mne aj mame denno-denne vyhráza smrťou, máva nožom pred tvárou, kričí nadávky a vyhrážky... nie, vôbec nie som v strese. So sebavedomím tiež dobré zamáva, keď človek denne počúva rôzne vulgarizmy na svoju osobu, neustále slovné podkopávanie a urážanie. Časom som to prestala vnímať, ale niekedy tie pocity nedôvery, zníženého sebavedomia a podobne vychádzajú na povrch a vedia so mnou zamávať. Viem, že jeho slová sú nesprávne, ale keď to počúvate roky...“</p>
Medzigeneračný prenos u páchatel'a	<p>„Viem, že môj otec prenášal svoje vzory z rodiny ďalej, ale úplne rovnaký bol aj jeho brat. Dlho som to ale nevedela. Na pohľad vyzeralo, že v strýkovej rodine je všetko O.K. Nežijeme ale v jednom meste a neboli sme v kontakte tak často. Ale dobre viem, aký môže byť dojem mylný. Dodnes si o mojom otcovi jeho kamaráti a spolužiaci, ktorí nič nevedia, myslia, aký je on úžasný muž, otec, kamarát a nikdy by ich nenapadlo, aký naozaj vie byť... Až o x rokov neskôr som sa dozvedela, keď sa rozviedol so svojou ženou a časom odsťahoval, že bol veľmi podobný vo svojom správaní môjmu otcovi. Úprimne ma to ale neprekvapuje. Z toho, čo viem o ich rodine, tak ich otec bol presne taký istý. Viem, že v takýchto veciach je časté, že sa prenášajú v generáciách ďalej. Ja osobne som môjho dedka, ich otca nepoznala. Ale z toho, čo som počula od tých, čo áno, tak v ich rodine vládol tvrdou rukou, doslova. Je jasné, že svoje vzory odniekiaľ získal museli.“</p>

Respondentka Natália prežila detstvo s otcom – tyranom. Má mnoho nepríjemných spomienok a momentov na to, čo ona spolu s mamou museli prežívať. Medzi výrazné spomienky patrí aj tá, keď sa jej otec hodil v byte o zem a hral sa na to, že nemôže dýchať a zomiera. Pre dieťa to má veľmi negatívne účinky, slečna Natália ako dieťa, pochopiteľne, nevedela, čo sa deje a o svojho otca sa v danom momente veľmi bála, až takmer dospela do panického záchvatu. Nikdy by ju nenapadlo, že niečo také len finguje. Bol to jeden z výrazných momentov, kedy si spätne respondentka **uvedomila, že jeho správanie naozaj nebolo správne** a v poriadku. Vo svojich odpovediach sa respondentka vyjadrila aj k tomu, **či sa líšilo správanie jej otca k matke od toho k nej**. Spočiatku, keď bola menšia, útočil otec, či už slovné alebo fyzicky, najmä na matku. Nemal ale problém zaútočiť aj na dcéru. Čím dcéra rástla, tým viac sa bariéry v jeho správaní strácali. Otec dcére venoval pozornosť najmä vtedy, keď sa s ňou mohol pred niekým ukázať a pochváliť, mimo toho jej veľa času nevenoval, to sa jej snažila vynahrádzať mama.

Respondentka Natália spomína, že u otca sa striedali jednotlivé **cykly násilia**, najmä v jej mladšom veku. Nebolo ojedinelé, že raz sa otec správal dobre, inokedy bol z neho niekto kompletne iný. To nepomáhalo respondentke, nakoľko z toho dôvodu ako dieťa trpela veľkým, vnútorným rozporom. Nevedela ako malé dieťa pochopiť, prečo sa otcove správanie tak veľmi výrazne mení. Až neskôr pochopila, že to bola z jeho strany premyslená manipulácia a ako jej motal hlavu. Ohľadom **foriem násilia** uviedla slečna Natália mnohé príklady: fyzické násilie – rukou, päťou, facky, oháňanie sa nožom. Ako dieťa respondentka mala tendenciu ochránarsky pred mamu skočiť, keď na ňu otec útočil nožom. Najviac ale páchatel využíval psychické násilie, slovné urážky, krik, vyhrážky (aj smrťou), hádky.

Natália sa po rokoch násilia a týrania zo strany otca musí vyrovnávať mimo nešťastných spomienok, aj s mnohými **následkami a zdravotnými ťažkosťami**. Stres a strach bol súčasťou jej života veľmi dlho. K tomu sa pridružili mnohé ďalšie problémy a psychosomatické poruchy, ako napríklad: bolesti hlavy a žalúdka, ekzémy, problémy so spánkom. Kvôli problémami so žalúdkom a bolesťami hlavy podstúpila aj mnohé lekárske vyšetrenia, ktoré nedospeli k žiadnej diagnóze, iba k záveru, že ide zrejme o následky stresu. Respondentka si je vedomá cyklickosti násilia a **medzigeneračného prenosu** v ich rodine. Aj keď na prvý pohľad vyzerá byť všetko v poriadku, dojem vie byť veľmi klamlivý. Rovnako ako si o jej otcovi jeho priatelia nemyslia nič zlé a nenapadlo by ich, čo sa v skutočnosti deje v ich rodine, podobne tomu bolo aj v rodine jej strýka a v rodine starých rodičov. Predtým respondentka nevedela, že rodina jej strýka je tak podobná tej jej, až keď sa so svojou ženou rozviedol.

Respondentka č. 4 Viktória (dcéra respondentky č. 2 – Soni)

Respondentka, slečna Viktória, žila v jednej domácnosti s mamou a násilníckym otcom. V rozhovore sme zisťovali, aké bolo toto súžitie a aký to malo vplyv na ňu a jej život.

PROBLEMATIKA NÁSILIA V RODINÁCH	
Respondentka č. 4 Viktória	
Uvedomenie si týrania	„Väčšinou som sledovala, ako ubližuje mame a kričala, aby prestal. Kým som bola menšia, väčšinou sa to odohrávalo za zatvorenými dverami a predom mnou sa otec tváril, že sa nič nedeje. Čím som bola ale staršia, veci sa viac stupňovali a ja som si ich tiež viac uvedomovala. Myslím ale, že prvá riadna facka mi určite otvorila oči. Nepamätám si už presne kedy to bolo, ale ten moment, keď sa to udeje raz a potom inokedy zas a zas... akoby mu padli zábrany. Napriek tomu ale ubližoval hlavne mame.“
Rozdiely v správaní agresora k matke a k dieťaťu	„Keď som bola menšia, nepamätám si, že by bol ku mne vyslovene zlý, práve naopak. Snažil sa byť dobrým otcom a staral sa. Časom sa to ale začalo meniť. Potom už nemal problém byť hnusný aj na mňa, nielen na moju mamu... Hral sa so mnou, trávil so mnou čas, kúpil mi, čo som chcela, išiel so mnou von. Ale keď mu buchli nervy, nemal problém ublížiť mne ani mame... Keď bol otec zlý, kým som bola menšia, všetko si vylieval na mame. Ku mne bol v podstate dobrý, snažil sa hrať na dobrého otecka. Až keď som bola trocha staršia, už nemal problém kričať a vulgárne nadávať aj mne, nechýbali ani facky. Ale mám dojem, že aj keď neskôr sme si každá zažili svoje, najviac to vždy odniesla hlavne mama.“
Cykly násilia u páchaťeľa	„V tom mladšom veku bol hlavne dobrý, možno mu to, že som malé decko, slúžilo ako nejaká bariéra. Neskôr už mu problém nadávať mi, vyhrážať sa a udrieť ma, problém nerobilo. A potom mal také tie momenty, keď sa veľmi za všetko ospravedlňoval, ľutoval čo spravil a podobne. To sa striedalo často. Asi aby ho mama neopustila, snažil sa ju prikloniť k sebe a zahováral ju sladkými rečami... Vždy ale akoby sa správal, ako mu vyhovovalo. Napríklad, keď už mama podala o rozvod, zrazu iné nehovoril, len ako nás miluje, chce udržať rodinu pokope a pod... Spočiatku sa snažil mamu obalamutiť, hral sa, aký je on úžasný, ako ju miluje, ako sa zmenil, preto mama najprv rozvod aj stiahla. Snažil sa ju zblbnúť, že on predať o rodinu prísť nechce, že nás ľúbi a podobne... Hlavne, že keď mama žiadost' o rozvod stiahla, nemal problém byť z neho zase násilnícky muž.“

Formy násilia	„Keď bolo niečo, častejšie sa vozil otec po mojej mame ako po mne. Napriek tomu som si ale bola dobre vedomá toho, čo sa u nás deje. Krik, nadávky a vyhrážky boli bežné. Keď už bolo ale zle, vždy to odniesla najmä mama. Pamätám si ale, že nejaký menší fyzický útok alebo facky mu problém nerobili, či už voči mame alebo mne. Aj keď u mňa pomenej. Mám dojem, že mňa si vždy chcel prikloniť na svoju stranu a tváriť sa, aký je on úžasný otec.“
Následky násilia	„Dlhodobu som mávala závažné problémy so žalúdkom a obiehala kvôli tomu aj mnoho doktorov. Stres a domáce prostredie tomu určite napomohli. Bola som často v strese a z toho vyplynuli rôzne zdravotné problémy. Dodnes ma niekedy prepadnú také tie pocity strachu a úzkosti.“
Medzigeneračný prenos u páchatel'a	„Nikdy sme neudržiavali veľmi blízke vzťahy s rodinou otca, nakoľko mamu nikdy veľmi nemuseli a nesprávali sa k nej veľmi príjemne. Ale aj ja som rokmi postrehla, že ich správanie voči sebe bolo dosť chladné a ľahostajné. Nikdy som síce nebola svedkom fyzického násilia medzi nimi, ale hádky a krik neboli neobvyklé, aj keď skôr za mojej neprítomnosti. Skôr som ich počula z okna, keď som sa hrala vonku. Ale počula som, že otcovi rodičia neboli práve vrúcnyimi rodičmi. Dokonca po rokoch sa objavili aj náznaky, že dedko nemal problém siahnúť rukou na babku, aj na deti. Nečudujem sa tomu, úprimne, také správanie nevznikne predsa len tak z ničoho. Očividne môj otec videl doma mnoho škaredého a asi to bral ako nejaký vzor toho, ako to má v rodine vyzerať.“

Respondentka, slečna Viktória, je jednou z obetí svojho násilníckeho otca. Napriek tomu, kým bola respondentka mladšia, jej otec sa snažil správať ako vzorný, dobrý otec. **Násilné tendencie** voči dcére sa začali prejavovať až keď bola trocha staršia. Väčšina útokov otca bola primárne namierená na jej matku. Postupom času sa aj ona stala terčom útokov, hádok, kriku, vulgarizmov, vyhrážok, faciiek... Otec nemal problém namieriť ruku ani proti jednej z nich. Z jedných takých výrazných momentov, na ktoré si respondentka rozepamätáva je, keď na ňu siahol otec prvýkrát. Vtedy si **uvedomila, čo sa skutočne u nich doma deje**.

Mnohokrát sa v ich rodine striedali aj **cykly násilného správania** – keď sa agresor, otec veľmi ospravedlňoval za všetko, čo spáchal, ľutoval svoje činy a snažil sa tak obeť prikloniť na svoju stranu. Pretože nechcel ženu stratiť, snažil sa manipuláciou a klamstvami zmeniť partnerkine rozhodnutie a odvrátiť rozvod.

Respondentka sa musela, rovnako ako každá obeť domáceho násilia, vyrovnávať s viacerými *následkami*, ktoré zanechali negatívne skúsenosti z detstva. Dlhú dobu trpela vážnymi žalúdočnými problémami, v dôsledku čoho ponavštevovala mnoho rôznych lekárov. Aj v súčasnosti sa jej nevyhýbajú stres, pocity strachu a úzkosť.

Problémy s otcom nakoniec vyriešil rozvod partnerov, aj keď k tomu viedla dlhá cesta a aj stiahnutie rozvodu na prvýkrát. Nastala tichá domácnosť a bývalí partneri fungovali na určitých pravidlách a vzájomne nekomunikovali. Agresor si nakoniec našiel nové bývanie a odišiel. Viktória spomína, že vie, že aj v rodine jej otca fungovalo takéto správanie – *medzigeneračný prenos*. Starý otec uplatňoval tvrdý prístup vo výchove a nemal problém použiť fyzickú silu na svoju rodinu. Otec Viktórie mal vo svojej pôvodnej rodine vzory, ktoré ďalej uplatňoval neskôr aj vo svojom partnerskom živote.

4.3 Zhrnutie výsledkov výskumu

Za pomoci analýzy informácií, ktoré sme počas rozhovorov mali možnosť získať od respondentov, sme získali odpovede na vopred stanovené výskumné otázky, aj u žien, partneriek agresor, aj u ich detí. Z odpovedí na výskumné otázky sme mali možnosť viac preskúmať a nahliadnuť do problematiky týkajúcej sa domáceho násilia na ženách a deťoch a vytvoriť si určitú predstavu o tom, ako to reálne v praxi vyzerá.

A: Výskumné otázky, ktoré boli zamerané na ženy aj deti ako obeť:

Otázka č.1: Kedy si ženy/deti uvedomili, že sú týrané?

Respondentky uviedli rôzne situácie, momenty, najmä, keď sa začalo agresorove správanie stupňovať, keď začal používať fyzickú silu proti partnerke, ubližovať aj dieťaťu, aj na verejnosti. Najskôr považovali správanie muža len za nehody. Čím viac sa ale ubližovanie stupňovalo, už nemohli zatvárať oči predtým, čo sa naozaj dialo.

Otázka č. 2: Akým formám násilia boli ženy/deti vystavené?

Každá respondentka si prešla inými formami násilia, ale väčšina foriem sa v mnohom zhodovala. Časté bolo fyzické aj psychické týranie – facky, vyhrážky, hádky, vulgarizmy, fyzické útoky, kritizovanie, osočovanie, oháňanie sa nožom, znevažovanie a iné. V jednom prípade sa agresor snažil poštvať matku s dcérou

proti sebe, alebo naopak si získať dcéru na svoju stranu. Respondentky sa museli vyrovnávať s mnohými útokmi na svoju osobu.

Otázka č. 3: Aké následky musia ženy a deti znášať?

Každá obeť násilia sa s následkami vyrovnáva rôzne, všetky sú ale nepochybné zlé a negatívne. Násilie má na obeť ďalekosiahle následky, ktoré ich správajú ešte aj dlho potom. Respondentky uvádzajú niektoré rovnaké zdravotné ťažkosti, niektoré odlišné. Viackrát v odpovediach zazneli následky ako napríklad: bolesti hlavy, problémy so spánkom, problémy so žalúdkom a stres ale aj rôzne iné ťažkosti ako problémy ako ekzémy, nízke sebavedomie, nechutenstvo, pocity nedôvery a strachu a iné. Spomienky ale ostávajú navždy.

Otázka č. 4: Stretli sa ženy/deti u páchatel'a s medzigeneračným prenosom?

V oboch rodinách partnerov sa vyskytol medzigeneračný prenos. Z výpovedí respondentiek, starí rodičia neboli veľmi dobrým vzorom. V oboch prípadoch bol starý otec muž, ktorému násilie nebolo cudzie a nie je prekvapujúce, že bývalí manželia respondentiek vzory zo svojho detstva preniesli ďalej do svojich rodín.

B. Výskumné otázky, ktoré boli zamerané len na ženy ako obeť:

Otázka č. 5: Kedy a akým spôsobom sa zmenilo agresorove správanie na násilie?

Všetky respondentky uviedli, v aký kľúčový moment nastala zmena v správaní ich partnera, kedy začalo dochádzať k jeho agresívnemu a násilnému správaniu. Situácie sú rôzne, najčastejšia ale bolo zmenou nejaká životná udalosť, ako uzavretie manželského zväzku, smrť niekoho blízkeho, alebo narodenie dieťaťa.

Otázka č. 6: Hľadali ženy pomoc?

Jedna z respondentiek sa násilného partnera zbavila po náročnom a dlhotrvajúcom rozvode. Druhá respondentka sa obracala na rôzne formy pomoci, s mužom sa rozviedla, ale kvôli finančným problémom naďalej žili v jednej domácnosti. Obrátila sa aj na rodinu, susedov, zvažovala policajtov, riešenie problémov súdnou cestou, hygienu, vyhľadala a navštívila aj centrum, ktoré pomáha týraným ženám, zatiaľ žiaľ žiadna z jej snáh nevyriešila jej problém s týrajúcim mužom.

C. Výskumné otázky, ktoré boli zamerané len na deti ako obeť:

Otázka č. 7: Bolo správanie agresora rozdielne k dieťaťu a k matke?

V prvom prípade bol otec zlý na matku aj na dieťa rovnako, alebo veľmi podobne. Nevenoval sa dieťaťu, netrávil s ním čas, pozornosť mu venoval, len keď sa s dcérou mohol ukázať a pochváliť pred inými. Násilie nemal problém použiť ani na jednu z nich.

V druhom prípade sa naopak agresor spočiatku k dcére správal ako vzorný otec, venoval jej čas a pozornosť, na rozdiel od prvého prípadu. Avšak, časom sa aj tak začal z dcéry správať násilne, rovnako ako dovtedy k matke, aj keď na matku útočil viac ako na dcéru.

Otázka č. 8: Striedali sa u páchatel'a cykly násilia?

U oboch agresorov sa striedali cykly násilia, keď im to vyhovovalo, vedeli sa správať milo, ospravedlniť sa za svoje činy, ľutovať svoje konanie a vyznávať partnerke city, alebo sa tváriť, že sa nič zlé nestalo. Neskôr zase skĺzli do násilného správania. Tento cyklus sa veľakrát opakoval.

ZÁVER

Domáce násilie je stále veľkým problémom a deje sa všade vo svete. Ľudia majú tendenciu tváriť sa, že sa nič podobné nedeje, kým sa niečo také nedeje im. Je dôležité šíriť povedomie o tejto téme. V našom výskume sme sa zamerali na život obetí násilia s týrajúcim partnerom/otcom, na formy násilia, následky na obeť, hľadanie pomoci, medzigeneračný syndróm a iné. Výsledky výskumu ukazujú súčasnú, reálnu a autentickú situáciu obetí domáceho násilia. Z odpovedí respondentiek vyplýva, že ich život s týrajúcim partnerom/otcom nebol zďaleka jednoduchý a odnášajú si veľa negatívnych spomienok, následkov, zdravotných a psychosomatických ťažkostí. Dozvedeli sme sa aj o hľadaní pomoci v otázke násilia v praktickom živote a mnoho ďalšieho. Často si týrané ženy netrúfajú obrátiť sa na políciu a súdy. Žalostná je aj situácia zabezpečenia náhradného ubytovania pre ženu a dieťa, ktorá sa ocitla v ťaživej situácii. Aj naše príbehy ukázali, že ženy sú nútené ostať bývať aj po rozchode s násilníkom. V rámci pomoci obetiam je dôležité, aby mali potrebné informácie, kde sa môžu obrátiť a hľadať pomoc. Dôležitá je tu úloha organizácií v otázke pomoci obetiam násilia a celkové povedomie spoločnosti o tomto negatívnom jave.

LITERATÚRA

- BANTING H. 2011. *The abused woman and her pain*. Houston : Strategic Book Publishing and Rights Co., 2011. ISBN 978-60911-767-2.
- BUJAROVÁ, B., ČINČUROVÁ S. 2016. *Situácia detí, svedkov domáceho násillia: výzvy a možnosti intervencie. Príručka k odbornému semináru pre pedagogický a odborný personál škôl* [online]. Bratislava : Inštitút pre výskum práce a rodiny [cit. 2018-12-30]. Dostupné na: https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/files/2017/02/Situacia-deti_svedkov-domaceho-nasilia_vyzvy-a-moznosti-intervencie.pdf
- BUSKOTTE, A. 2008. *Z pekla ven. Žena v domácim násillí*. Brno : Vydavateľstvo a nakladateľstvo Computer Press, a. s., 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.
- DOMESTIC VIOLENCE ROUNDTABLE. [online]. [cit. 2019-102-05] Dostupné na: <http://www.domesticviolenceroundtable.org/abuse-victims-stay.html>
- FISCHER, S., ŠKODA J. 2014. *Sociální patologie. Závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. vyd. Praha : Grada Publishing, a. s., 2014. ISBN 978-80-247-5046-0.
- FLOWERS, B. R. 2000. *Domestic crimes, family violence and child abuse. A study of contemporary American society*. North Carolina : McFarland Company, Inc. Publishers, 2000. ISBN 0-7864-0823-5.
- FUCHSOVÁ, K. 2009. *Týrané dieťa*. Bratislava : Vydavateľstvo IRIS, 2009. ISBN 978-80-89256-30-3.
- HAVLÍČEK, CH., JABLONICKÁ ZEZULOVÁ J. 2016. *Predchádzanie a znižovanie násillia na ženách s osobitným dôrazom na terénnu sociálnu prácu v marginalizovaných rómsky komunitách. Príručka pre vzdelávanie* [online]. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny. [cit. 2019-02-05]. s 29. Dostupné na: <https://www.gender.gov.sk/zastavmenasilie/files/2016/02/Predchadzanie-a-znizovanie-nasilia-na-zenach-s-osobitnym-dorazom-na-terennu-socialnu-pracu-v-MRK.pdf>
- HENDL, J., 2005. *Kvalitatívni výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha : Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- JONES, A. 2003. *Nabudúce bude mŕtva. Týranie a ako ho zastaviť*. Humenné, Bratislava : Pro Familia, Aspekt, 2003. ISBN 80-967964-4-5.
- MAJEROVÁ, T. 2012. *Význam citových vzťahov v rodine*. In: Vychovávateľ. roč. LXI, č. 1-2, s. 43-44. ISSN 0139-6919.
- PEMOVÁ, T., PTÁČEK R. 2016. *Zanedbávaní detí. Příčinym důsledky a možnosti hodnocení*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2016. 200 s. ISBN 978-80-247-5695-0.
- PIKÁLKOVÁ, S., PODANÁ Z., BURIÁNEK J. 2015. *Ženy jako oběti partnerského násillí. Sociologická perspektiva*. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2015. ISBN 978-80-7419-189-3.
- POLÁK P., TITTLOVÁ, M. a kol. 2017. *Kriminologické možnosti riešenia domáceho násillia*. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 20. apríla 2017 [online]. Bratislava : Wolters Kluwer s. r. o. [cit. 2019-02-12]

-
- ISBN 978-80-8168-708-2. Dostupné na: https://www.paneurouni.com/wp-content/uploads/2017/03/zbornik_prispevkov_domace_nasilie_bez_orezov.pdf
- REZNÍČKOVÁ, M. 2019. *Násilie v rodinách páchané na ženách a deťoch*. Diplomová práca. Školiteľka: doc. PhDr. Ľuboslava Sejšťová, CSc. Katedra pedagogiky a andragogiky. Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, 2019.
- SZÍJJÁRTOÓVÁ, K., PUPÍKOVÁ, E. 2015. *Metodika identifikovania a diagnostikovania syndrómu CAN učiteľmi MŠ a ZŠ* [online]. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2015. [cit. 2019-01-29] s 58. ISBN 978-80-565-1360-6. Dostupné na: https://mpc-edu.sk/sites/default/files/publikacie/szijjartoova_pupikova_metodika.pdf
- SEJČOVÁ, Ľ. 2009. *Základy sociálnej patológie*. Bratislava : Stimul, 2009. ISBN 978-80-89236-73-2.
- SEJČOVÁ, Ľ. 2010. *Dieťa ako obeť násilia*. Bratislava : ALBUM, 2010. ISBN 978-80-969908-3-2.
- SEJČOVÁ, Ľ. 2011. *Poradenstvo vo výchove a vzdelávaní*. Bratislava : Vydavateľstvo UK, 2011. 339 s. ISBN 978-80-223-2976-7.
- SEJKOVÁ, A. a kol. 2017. *Mama, ľúbiš ma? Rekonštrukcia vzťahu matka – dieťa poškodeného násilím medzi rodičmi. Metodická príručka* [online]. Prešov: MyMamy, o. z. Prešov [cit. 2019-02-10]. Dostupné na: https://www.zastavmenasilie.gov.sk/resources/data/Mama-lubis-ma_metodicka-prirucka.pdf
- Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2012/29/EÚ, ods. (18) [online]. [cit. 2019-01-29]. Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=SK>
- ŠEVČÍK, D., ŠPATENKOVÁ N. a kol. 2011. *Domáci násilí : kontext, dynamika a intervence*. Praha : Portál, s. r. o., 2011. 192 s. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠVEC, Š. a kol. 1998. *Metodológia vied o výchove. Kvantitatívno.scientické a kvalitatívno-humanitné prístupy v edukačnom výskume*. Bratislava : IRIS, 1998. 300 s. ISBN 80-88778-73-5.
- ÚLEHLOVÁ, D. a kol. 2009. *Problematika domácího násilí pro zdravotnické pracovníky*. Brno : Spondea – Intervenční centrum, 2009. ISBN 978-80-7013-502-0.
- VANÍČKOVÁ, E., HADJ-MOUSSOVÁ Z., PROVAZNÍKOVÁ H. 1995. *Násilí v rodině. Syndrom zneužívaného a zanedbávaného dieťa*. Praha : REGLETA, s. r. o., 1995.
- VICIÁNOVÁ, K. a kol. 2000. *Týranie, zneužívanie a zanedbávanie detí*. Bratislava : Vydavateľstvo Jaspis, 2000. ISBN 8-85576-26-0.

SUMMARY

The aim of this thesis is to analyze and explain the issue of violence against women and children and to characterize effective prevention. The issue of abuse and abuse of women and children began to be publicized only in the second half of the 20th century, in Slovakia at the end of the 1990s. Many women and children experience violence on

a daily basis by their close family relatives. The authors describe the results of the research conducted through interviews with four victims of domestic violence. The authors focused on the life of the victims of violence with the abusive partner / father, the forms of violence, the consequences on the victims, the search for help, the intergenerational syndrome and others. The respondents' answers show that their life with a bullying partner / father was far from easy and they have many negative memories, consequences, health and psychosomatic difficulties. The research results show the current, real and authentic situation of victims of domestic violence.

Key words: violence, domestic violence, CAN syndrome, prevention, abuse, intergenerational transmission

Luboslava Sejščová, Doc. PhDr., CSc.
Katedra pedagogiky a andragogiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,
Gondova 2, 814 99 Bratislava
luboslava.sejcova@uniba.sk

Miroslava Rezníčková, Mgr.
Katedra pedagogiky a andragogiky
Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave,
Gondova 2, 814 99 Bratislava